

GLEDALIŠČE - Enodejanka Marka Sosiča v režiji Gorana Vojnovića

Ko razpoke v dušah premikajo mejo sneženja

TRST – Med predstavo *Meja sneženja*, ki je v petek doživela premierno prazvedbo na velikem odru tržaškega Kulturnega doma, je bila prisotnost avtorja drame Marka Sosiča še kako zaznavna. V besedilni zasnovi odrskega dogodka gre namreč zaznati vse njegove motive, teme in pripovedne postopke. Pojavljajo se v vseh njegovih romanih, pri čemer gre izpostaviti roman *Ki od daleč prihajaš v mojo bližino* in v celovečernem filmu *Komedija solz*.

Fabula temelji na družini brez mame. Sestavljajo jo upokojeni oče, sin Ivan, ki živi z njim, in hči Ida, učiteljica, ki skrbi za oba. Ivan povabi na dom Leilo, ki predstavlja povod za to, da se začnejo odpirati in razpletati stare zgodbe o bolečini, odtujenosti, travmah in o tem, kar ni bilo nikoli izrečeno.

Prvi odrski interpret zgodbe je z ustvarjalno ekipo režiser Goran Vojnović, ki se je z drugačnimi ubeseditvenimi postopki v svojih romanih poglobljal v podoba eksistencialna in družbena vprašanja. Odgovorno nalogo odpiranja Pandorine skrinje vseh avtorskih narativnih vozlov je preстал z dramaturginjo Marinko Poštrak, ki je tudi umetniška vodja Prešernovega gledališča iz Kranja, s Slovenskim stalnim gledališčem (SSG) iz Trsta koproducenta predstave.

Sinkretična besedilna predloga, ki se razvija med poetičnim in psihološkim žanrom, brede tako z izjemno tankočutnostjo v širok prostor imaginacije liričnega avtorja, ki projicira svoj pogled na odsko dogajanje skozi dejanske ruševine epske pripovedi, v katero vdirajo prvine onirčnosti, metafizičnega in predvsem podzavesti. Razpoke v dušah dramskih likov prihajajo torej na dan v obliki tipičnih narativnih prvin Marka Sosiča predvsem v sanjskem svetu. »Če se nam ne bi sanjalo, bi ponoreli,« pravi oče hčerki Idi.

Meja sneženja je eksistencialna pripoved, ki gledalce pretrese z izrisovanjem hladnih razdalj med družinskimi člani in ki odpira možnost projekcije v obliki koncentričnih krogov na podobo skup-

nosti, naroda in človeštva. Sosičev pisateljski odnos do univerzuma, ki ga je obkrožal, je temeljil na občutku (kolektivne) krivde, spet v istem sosledju zaradi družinskih oz. nacionalnih krivd, nesprejemanja drugih, drugačnosti in topega zapiranja vase. Izgnanstvo doživljajo v Sosičevih zgodbah tujci in osebe, ki jih je pomanjkanje humanosti, empatičnosti in solidarnosti ponižalo in odrinilo z zemljevidov eksistenc drugih. Najbolj poudarjeno je primorski avtor ubeseditelno bolečino, ki jo je pustilo nasilje v Bosni, kar se v *Meji sneženja* pojavlja s splošnejšo definicijo ljudi, ki prihajajo »z juga«.

Ta avtorjeva ocena kolektivnega odvracanja od zunanjega sveta je v *Meji sneženja* izrazita in poudarjena. Namigovanja na ksenofobijo družbe, ki zavrača tujce v imenu nacionalne integritete, se pretvarjajo v narodne simbole, kot so zastave, himne ali replike, ki omenjajo ponos, »da živimo na svojem koščku zemlje«, ter v izrisovanje tradicionalnih podob balkonov s pelargonijami oz. nageljni kot slovenskim narodnim motivom. Na tem mestu si gre zastaviti vprašanje o morebitnih razlikah pri dojetju tovrstne sporočilnosti v Trstu, kjer se bo predstava ponavljala do naslednje nedelje, oziroma v Gorici (ponovitev bo v Kulturnem domu 7. februarja) in v Kranju, kjer je premiera predvidena 17. februarja.

Usklajena in učinkovita igralska ekipa je bila torej postavljena pred vse izzive, ki so zaznamovali prozno pisanje Marka Sosiča: kako potegniti na dan, kar je intimna zavest lika in kolektivnosti hkrati zaradi travm zamlotala, potlačila in izgnala iz sebe? **Borut Veselko** je ciničen in osoren že deset let upokojeni oče v življenjski jeseni, ki se spopada z resničnimi ali zaigranimi simptomi demence. Nikla Panizon posebej Ido v mnogoterih odtenkih kompleksnega lika: na začetku ga razkriva z odgovorno strogostjo, ki se nato zlije v ljubečo skrbnost in se med razpletom predstave pojavi v zlomljeno in nestabilno osebnost. Ivana, tako je ime tudi glavnemu literarnemu liku romana *Ki od daleč prihajaš v mojo*

bližino, igra Primož Forte. S svojo tipično igro, ki prerašča marsikdaj napetost in se dotika mej histerije, med predstavo dovršeno pooseblja krhkega, socialno disfunkcionalnega in psihološko nestabilnega sina in brata. Njegova bogata neverbalna komunikacija karakterizira lik nedoraslega otroka in ga umešča hkrati v primorski prostor. Živa Selan – obiskovalci SSG so jo lahko spoznali v koprodukciji *Zimski sončev obrat* – je Leila. Njen lik, ki ga odigra mlada igralka z nežno odločnostjo, predstavlja tujca, zunanjega, oddaljenega, ki vdre v intimno družinsko zamolčano neravnovesje in sproži naporno in katarzično soočanje. Dogajanje se razvija ob dosledni napetosti, ki se učinkovito stopnjuje vse do razpleta.

Petinsedemdeset minut dolga predstava omogoči gledalcem, da vseskozi ohranijo koncentracijo. Tempo upravlja tudi nevsiljiva glasba Tamare Obrovac. Ključna je bila izbira Marka Juratovca, avtorja izjemno posrečene scenografije. Stene domačije, kjer se razvija drama, sestavljajo izključno okna kot nosilci nezamenarljive metaforične sporočilnosti, ki jih je Marko Sosič nešteto krat uporabil v besedilu. Scenografiji so komplementarni kostumi Jelene Prokovič.

Tudi podobje je zelo značilno za avtorja, saj v *Meji sneženja* srečujemo ptice, drevesa in krošnje, kot da bi šlo z okni vred za slike bosanskega umetnika Safeta Zeca. S podobami oken in narave se lahko navežemo na zadnji in vseskozi prisoten literarni motiv Marka Sosiča: na hrepenenje. Na koncu vseh njegovih bolečih zgodb ostajata vera v humanost in upanje na ljubezen. Med predstavo se oče po konfliktu poskuša z dotikom približati Leili, ki se pa odmakne. Ko bi se to zgodilo, bi se verjetno *meja sneženja* spustila in bi bela odeja v spokojnosti prekrila trpljenje in težo eksistence. V predstavi ostane to le na ravni namiga.

Goran Vojnović se je ob prvi režijski izkušnji na odskih deskah s pomočjo Francesca Borčujia izkazal za zanesljivega dirigenta, ki je spojil vse elemente v har-

monično in prepričljivo celoto. Koprodukcija *Meja sneženja* je vzbudila namreč veliko napetega pričakovanja, saj je z njo ambiciozno *od daleč* pripeljala Marka Sosiča spet v bližino vseh, ki se počutimo v tržaškem Kulturnem domu in v primorskem (ampak tudi vseslovenskem) književnem okolju doma. Dolgi aplavz in dokajšnja ganjenost občinstva sta katarzično potešila pričakovanja. »Ji vedno znova odpustim, da je odšla,« pravita o mami Nikla Panizon in njena Ida.

Martin Lissiach

V igralski zasedbi so Nikla Panizon, Živa Selan (na fotografiji), Primož Forte in **Borut Veselko**

Po koncu petkove premiere praižvedbe v tržaškem Kulturnem domu je soustvarjalce enodejanke nagradil dolg aplavz